

برنام‌خدا

پیشن‌نویس طرح تحقیق - ۱۱ خرداد ۱۳۹۷

۱. موضوع

بررسی دیدگاه فرهنگستان علوم اسلامی درباره اختیار و ویژگی‌های آن

۲. کلیدواژه‌ها

فلسفه اصالت فاعلیت - اختیار - اراده - اصالت تعلق - اصالت ربط - فلسفه نظام ولایت

۳. طرح مسأله

در مسیر «جامعه‌سازی اسلامی» نیاز به برنامه‌ریزی امری غیرقابل اغماض است. با توجه به این‌که مبنای شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی، اراده‌های انسانی‌ست و ما معتقدیم اراده‌های انسان‌ها مبتنی بر اختیار و غیرجبری است، ناگزیر باید روشی یافت شود تا بتوان برای اختیار که امری غیرمتعیّن است، پیش‌بینی انجام داده و برنامه‌ریزی کرد.

دفتر فرهنگستان علوم اسلامی دیدگاه‌های منحصر به فردی در تعریف اختیار دارد که متفاوت از نظریات مشهور فلاسفه اسلامی و فیلسوفان غربی‌ست. مسأله اصلی در این طرح، جمع‌آوری، طبقه‌بندی و بررسی دیدگاه این نهاد علمی پژوهشی درباره اختیار است، تا بتواند در طرح ثانوی «محاسبه‌پذیری اختیار» مورد استفاده قرار بگیرد.

۴. سؤال اصلی تحقیق

نظریه استاد حسینی (ره) درباره تعریف اختیار و ویژگی‌های آن چیست؟

۵. فرضیه تحقیق

مطالعات پیشینی درباره دیدگاه دفتر فرهنگستان علوم اسلامی نشان داده است که «اختیار» در این مبنای زیربنای توصیف تمامی تعینات است. در حقیقت از بُعد هستی‌شناسانه، اراده و اختیار جای وجود و ماهیت را می‌گیرد و زیربنای چرایی و چیستی و چگونگی در مخلوقات می‌گردد. جهان بر پایه نظام اراده‌ها عمل می‌کند و از صدر تا ذیل، همه موجودات عالم از یک‌سو محصول اراده‌ها بوده و از سوی دیگر اراده‌های هستند که در نظامی از اراده‌ها، آثاری را پدید می‌آورند. تمامی اراده‌ها نیز دارای اختیار هستند، اما با سطوح تأثیر و اثرگذاری متفاوت، وسعت و گستره‌ای مختلف.

۶. سؤالات فرعی تحقیق

تعریف اختیار در دفتر فرهنگستان علوم اسلامی چیست؟

آیا یک تعریف واحدی از اختیار در دفتر فرهنگستان علوم اسلامی ارائه شده است؟

حدود و ثغور اختیار در این تعریف چیست؟

آیا اختیار مطلق است یا مقید به قیودی است؟

قیود اختیار چگونه سبب جبری شدن اختیار و نفی آن نمی‌گردد؟

تعارض اختیارات و اراده‌ها چگونه در جهان واقعی تصویر می‌گردد؟

اختیار چگونه می‌تواند با تعیین سازگار شود؟

نسبت میان علیّت و اختیار چیست؟ آیا علیّت به نفی اختیار نمی‌انجامد؟

نسبت میان اختیار و آگاهی چیست؟ آگاهی و علم چگونه اختیار را نفی نمی‌کند؟

۷. روش تحقیق

این تحقیق به روش «کتابخانه‌ای» و «مباحثه‌ای» به انجام می‌رسد. به این نحو که بر اساس کلیدواژه‌هایی، در میان حدود هفت هزار جزوه موجود در بانک اطلاعات دفتر فرهنگستان علوم اسلامی، فیش‌هایی گزینش می‌گردد. بر اساس مطالعه و دسته‌بندی این فیش‌ها و نقد و بررسی آن‌ها در جلسات مشترک پژوهشی، جمع‌بندی به دست می‌آید.

۸. فهرست عناوین و فصل‌بندی تحقیق

فصل اول: تعریف اختیار از نظر دفتر فرهنگستان علوم اسلامی

فصل دوم: تفاوت اختیار با انتخاب و بیان ویژگی‌های هر یک

فصل سوم: چگونگی سازگاری اختیار با تعیین و کیفیت

فصل چهارم: نسبت اختیار با علیّت و چگونگی سازگاری آن‌ها با هم

فصل پنجم: نسبت اختیار با علم و آگاهی و چگونگی سازگار شدن آن‌ها با هم

فصل ششم: نسبت اختیار با رشد و تکامل و بیان ضرورت اختیار برای تحقق تکامل

فصل هفتم: نسبت اختیار با ماده و معادلات آن در فیزیک

فصل هشتم: حدّ و حدود اختیار و گستره عمل آن

فصل نهم: سطوح اختیار و مراتب آن در عالم خلقت

۹. زمان‌بندی اجرای طرح تحقیقی

مرحله اول: انتخاب کلیدواژه‌ها و جستجو در منابع دو هفته

مرحله دوم: جمع‌آوری فیش‌ها و آماده‌سازی اولیه به صورت تاپی یک هفته

مرحله سوم: عنوان‌گذاری فیش‌ها، جهت تسهیل در درک مطلب یک هفته

مرحله چهارم: دسته‌بندی عناوین، جهت تسهیل در مباحثه یک هفته

مرحله پنجم: مباحثه هفتگی بر روی عناوین فیش‌ها ده هفته

مرحله ششم: جمع‌بندی نتایج مباحثات و مرور نهایی در جلسه مشترک دو هفته

- مرحله هفتم: نگارش متن جمع‌بندی شده از مباحثات و تدوین محصول نهایی دو هفته
- مرحله هشتم: بررسی متن توسط کارفرما و ویرایش و اصلاح آن ده هفته
- مرحله نهم: صفحه‌بندی و تنظیمات ظاهری متن یک هفته

[سی هفته پیاپی] تقریباً هفت ماه

مجموع طرح

۱۰. منابع

۱. بانک اطلاعات دفتر فرهنگستان علوم اسلامی، جهت جستجو و یافتن فیش‌ها
۲. منابع شناسایی شده در مطالعه پیشینی:
- (۱) ضروریات و تبیین فلسفی ولایت مطلقه فقیه بر اساس فلسفه تعلق (دوره اول)، جلسه شماره ۱۳۵۱
- (۲) زمینه دستیابی به فلسفه اصول روش تنظیم نظام (دوره دوم) اصالت تعلق، جلسه شماره ۱۴۸۶
- (۳) _____، جلسه شماره ۱۴۸۷
- (۴) _____، جلسه شماره ۱۴۸۸
- (۵) _____، جلسه شماره ۱۴۸۹
- (۶) _____، جلسه شماره ۱۴۹۰
- (۷) _____، جلسه شماره ۱۴۹۳
- (۸) _____، جلسه شماره ۱۵۱۰
- (۹) مباحث مقدماتی پیرامون فلسفه اصول روش تنظیم نظام (دوره فوق العاده)، جلسه شماره ۱۶۶۵
- (۱۰) زمینه دستیابی به فلسفه اصول روش تنظیم نظام (دوره سوم) نظام ولایت، جلسه شماره ۱۷۷۳
- (۱۱) پرسش و پاسخ علم و ادراک، جلسه شماره ۱۹۸۸
- (۱۲) _____، جلسه شماره ۱۹۸۹
- (۱۳) مباحثی پیرامون مدیریت شبکه اطلاعات، جلسه شماره ۲۸۰۹
- (۱۴) اختیار و آزادی در ارتباط با نظام اجتماعی، جلسه شماره ۲۹۵۴
- (۱۵) فلسفه اصول احکام حکومتی، جلسه شماره ۳۶۲۶
- (۱۶) _____، جلسه شماره ۳۶۴۴
- (۱۷) _____، جلسه شماره ۳۶۶۰
- (۱۸) _____، جلسه شماره ۳۶۹۳
- (۱۹) مدیریت توسعه فرهنگی، جلسه شماره ۳۸۳۰
- (۲۰) روش تحقیق در مبانی علم تغذیه، جلسه شماره ۳۹۱۳
- (۲۱) روش تحقیق جدید (متدها)، جلسه شماره ۳۹۱۶
- (۲۲) بررسی رابطه علم و دین، جلسه شماره ۳۹۶۰
- (۲۳) _____، جلسه شماره ۳۹۶۱

+ سه احتمال در تعریف اختیار

+ نسبت کیفیت در تعریف اختیار

+ اصل بودن نظام ولایت در پیدایش و توسعه اختیار

+ تعریف اختیار به التعلق بالولاية؛ تعلق به ولایت

+ منافات اختیار با علیت تجربیدی

+ عدم منافات اختیار با علیت غیر تجربیدی

- تنافی اختیار و علیت

+ تنافی اختیار با اصالت ذات و کیفیت

+ تبعیت علم و آگاهی از اختیار

+ نیاز تکامل و رشد به اختیار

+ تفاوت اختیار با انتخاب

+ تبعیت ماده و معادلات فیزیک از اختیار

- تعریف اختیار

- طبقه‌بندی فیش‌ها

تعداد عناوین فیش‌ها 109 مورد

- محوریت اختیار

+ محدودیت اختیار

+ سطوح اختیار